

Colucci E, Too LS and Minas H (2017) A suicide research agenda for people from immigrant and refugee background. *Death Studies* 41, 502-511.

Fitchett, S. (2016, October 5) Even nurses aren't immune to the stigma of suicide. *The conversation*. Retrieved from https://theconversation.com/even-nurses-arent-immune-to-the-stigma-of-suicide66008?fbclid=IwAR0QB89Pn_WbIN7kJm2tpHdXaeuDOED6JRupjluEOryPcAPyUU_fgHN5BcI

Langille, J. (2014, January 24). Reducing stigma in health-care settings. *Canadian nurse*. Retrieved from <https://www.canadian-nurse.com/en/articles/issues/2014/january-2014/reducing-stigma-in-health-care-settings>

Nathan, N., Nathan, K. (2020, January 13) Suicide, Stigma, and Utilizing Social Media Platforms to Gauge Public Perceptions. Retrieved from: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2019.00947/full>

Understanding Suicide and Suicide Prevention Strategies in a Global Context The University of Glasgow [Electronic resource] // Webpage Future learn, [2020]. Retrieved from <https://www.futurelearn.com/courses/suicide-prevention>

Іванова О. Л.,
старший викладач кафедри Школа соціальної роботи,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
olena.l.ivanova@ukma.edu.ua

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛІТНІХ ОСІБ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ

В Україні спостерігається тенденція демографічного старіння населення. За останні 20 років, за даними Держкомстату, частка осіб у віці 65 років та старше збільшилась з 13,9% у 2000 році до 17,1% у 2020 році. Це зумовлено, зокрема, збільшенням чисельності осіб старших вікових груп, адже відбувається підвищення середньої очікуваної тривалості життя при народженні, яка збільшилась з 67,7 років у 2000 році до 72,0 років у 2019 році.¹ Як відомо, люди старших вікових груп потребують більшого соціального захисту, що пов'язано із припиненням трудового життя та зменшенням у зв'язку з цим рівня доходу; погіршенням здоров'я та збільшенням витрат на лікування; зниженням функцій організму та збільшенням, у свою чергу, потреби в сторонній допомозі та догляді. Міжнародні організації в своїх документах вимагають від країн-учасниць забезпечити відповідний соціальний захист вразливим категоріям населення, до яких належать і люди похилого віку.

У 2006 році Україна ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту) (далі - Хартія), взявши поміж інших зобов'язання по забезпеченню вимог статті 23 «Право осіб похилого віку на соціальний захист». Серед цих зобов'язань надання особам літнього віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства, шляхом забезпечення достатніх ресурсів, які дозволяли б їм жити на задовільному рівні й брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному житті; надання можливості вільно обирати спосіб свого життя і

¹ Відповідно до Банку даних Державного комітету статистики України. Взято з: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp

незалежно жити у знайомому для них оточенні так довго, як вони забажають і зможуть, шляхом забезпечення житла, пристосованого до їхніх потреб і стану здоров'я; забезпечення медичного обслуговування та послуг, яких вимагає їхній стан здоров'я, а також інші зобов'язання (2).

Що стосується забезпечення достатніх ресурсів, то в Україні діє державне пенсійне страхування, проте встановлений розмір пенсійних виплат не задовольняє цю ціль. Відповідно до пенсійного законодавства, у разі якщо особа має 30 років страхового пенсійного стажу, ставка для розрахунку розміру пенсії дорівнює 30 % (4), тоді як Міжнародною організацією праці рекомендовано мінімальну ставку 40% (8). В результаті такої низької ставки у 2020 році у понад 80% пенсіонерів розмір пенсії не перевищував 4000 грн., що було менше фактичного прожиткового мінімуму в країні (1).

Задля підтримки проживання літніх осіб в знайомому для них оточенні запроваджено декілька видів державної соціальної допомоги, серед яких: грошова допомога особам, які потребують постійного стороннього догляду (5), надбавка на догляд до пенсії одиноким пенсіонерам (4), державна соціальна допомога на догляд одиноким пенсіонерам, які досягли 80-річного віку (3), допомога на догляд за особою з інвалідністю (I або II групи) з психічними розладами (6,10), компенсаційні виплати особам, які на постійній основі здійснюють догляд вдома літніх осіб (11). Проте низький розмір зазначених видів виплат не дозволяє цим інструментам політики забезпечити достатні ресурси для догляду. Окрім грошової підтримки, забезпеченню вимог Хартії у сприянні людям літнього віку брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному житті та незалежно жити у знайомому для них оточенні (2) можуть слугувати соціальні послуги. Хоча законодавством України передбачений широкий спектр таких послуг (9), але фактичний перелік послуг, що надаються літнім людям, обмежений. Переважно надаються послуги, спрямовані на догляд та меншою мірою - на активізацію. Про це свідчить швидкий аналіз переліку послуг територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Серед послуг, які мали б сприяти незалежному проживанню у знайомому оточенні, передбачено догляд вдома, денний догляд та підтримане проживання (9). І якщо перша із згаданих послуг надається практично усіма територіальними центрами соціального обслуговування (надання соціальних послуг), друга розповсюджена значно меншою мірою, то надання третьої лише апробується на базі кількох стаціонарних закладів України. Така ж ситуація спостерігається і щодо забезпечення соціальним житлом - хоча така можливість передбачена чинним законодавством (7), на практиці такого житла практично не виділяється місцевими органами влади.

Таким чином, можна констатувати, що хоча в Україні відповідно до вимог Хартії передбачено заходи політики для сприяння соціальному захисту літніх людей, фактично ці заходи не забезпечують належного захисту та підтримки.

Список використаних джерел

1. 82 відсотки українських пенсіонерів отримують пенсію нижче фактичного прожиткового мінімуму. Взято з: <https://www.msp.gov.ua/news/18309.html>
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996).
3. Закон України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю" від 18 травня 2004 р., № 1727.
4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 9 липня 2003 р., № 1058-IV.
5. Закон України "Про пенсійне забезпечення" від 5 листопада 1991 р., № 1788-XII.
6. Закон України "Про психіатричну допомогу" від 22 лютого 2000 р., № 1489-III.
7. Закон України "Про соціальне житло" від 12 січня 2006 р., № 3334-IV.
8. МОП: Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення № 102 (1952).
9. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» від 23 червня 2020 р., № 429.
10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею" від 2 серпня 2000 р., № 1192.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі» від 23 вересня 2020 р. № 859.